

Gloria Swanson (1897-1983). El retrat d'un ascens i un desterrament cinematogràfic

Xavier Jiménez

Una gran part de la història monumental del cinema nord-americà, conjuntament amb la seva idiosincràsia —mescla d'èxit, ús i oblit—, va quedar enregistrat per sempre al mític títol de *Sunset boulevard* (*El crepúsculo de los dioses*, Billy Wilder; 1950), i més en concret sobre l'enigmàtic cos d'una actriu anomenada Gloria May Josephine Svensson —Gloria Swanson—, una de les veritables estrelles de l'etapa muda de Hollywood al costat de Lillian Gish, Mary Pickford, Douglas Fairbanks o Harold Lloyd; i que el 4 d'abril d'ara fa 25 anys, va morir a l'edat de 86 anys.

La vida de Gloria Swanson va ser la vida de *Norma Desmond*, del seu *alter ego* al cinema, una vida plena d'èxits i reconeixements, però on també varen tenir cabuda els períodes de crisi i la pèrdua de memòria per part del públic, particularment dur entre el temps que va transcorre a les dècades dels trenta i quaranta del passat segle, fins que la mestria de Billy Wilder, va provocar el seu retorn triomfal als escenaris cinematogràfics. Aquest retrobament amb el cinema, que va representar-li un

nou inici al món de la televisió fins a l'any 1975, va provocar una influència per partida doble, tant en el camp de la interpretació femenina —bordant un paper que es movia entre la teatralitat i una atmosfera barroca—, i per una altra banda, la denúncia directa i sense concessions que Wilder evidenciava, mitjançant la carrera real de la pròpia Swanson, de les vísceres de la indústria de Hollywood, i com en el cas personal de l'actriu —degut a la no adaptació de l'arribada del so al cinema—, fet que va provocar-li un arraconament quasi etern, per esdevenir, a partir de 1930, en un element del passat dins el nou sistema que es configurava.

Fins arribar a aquest punt, la carrera de l'actriu havia estat una de les més brillants dins la història del cinema mut nord-americà, una trajectòria artística que es va desenvolupar de forma paral·lela, a l'establiment del cinema com a indústria econòmica i d'entreteniment a dins dels EUA, un fenomen que es va iniciar amb les primeres passes de directors com Edwin S. Porter i el seu *The great train robbery* (*Asalto y robo a un tren*), de l'any 1903,

Gloria Swanson i Cecil B. DeMille

Thomas H. Ince o l'indiscutible primer forjador d'un cine global (espectacle, llenguatge cinematogràfic, decorats...) com va ser D. W. Griffith.¹

Gloria Swanson debutarà oficialment a l'any 1915 a través de la productora *Essanay*, fundada a Chicago a l'any 1907 per George K. Spoor i Broncho Billy Anderson, l'actor protagonista de *The great train robbery* de Porter. Noms com el de Ben Turpin o Wallace Beary varen formar part de la nòmina d'integrants d'aquesta productora, on per exemple Charles Chaplin va desenvolupar una part fonamental de la seva carrera a partir de 1914. Les primeres passes de la carrera de Swanson es mogueren a la seva ciutat natal de Chicago, uns orígens allunyats de la ebullició que es fargava a Califòrnia, on només en un any, va aconseguir el salt de qualitat pel començament de l'enlairat de la seva carrera.

Una vegada finalitzat el període *Essanay*, Gloria Swanson va arribar a la *Keystone*, on treballarà durant el binomi 1916-1917. La *Keystone* va ser fundada pel productor, actor i director d'origen canadenc Mack Sennett a l'any 1912, i sota la seva empara, la carrera de l'actriu va aprofundir en una evolució, que, entre d'altres registres i gèneres, es va apropar a les denominades comèdies *slapstick*,² una varietat del gènere inventada per Sennett, i que Gloria Swanson va treballar, per exemple, al títol *Teddy at the throttle* del 1917.

L'any 1918 arriba novament un canvi de productora en direcció cap a la *Triangle*, nom resultant de la primera gran unió de tres dels directors fonamentals de la història del cinema mut, tant en poder d'influència com en èxit de públic, com varen ser Thomas H. Ince, D. W. Griffith i Mack Sennett.³ En termes generals, Swanson va dibuixar durant l'any 1918 unes interpretacions que es defineixen entre aventures melodramàtics i arguments de comèdia, sense un patró definit ni encara cap èxit a destacar.

I després de protagonitzar multituds de curts-metratges entre 1915 i 1919, Gloria Swanson va aconseguir a la fi pujar l'esglaó de la fama, gràcies a l'estreta col·laboració que va mantenir amb tres directors al llarg de la seva etapa de màxim esplendor —dècada 1919/1929—, com varen ser Cecil B. DeMille, un altre dels pioners fonamentals dins el procés d'experimentació i assentament del cinema a nord-amèrica i vertader descobridor de l'actriu, Sam Wood i Allan Dwan. Va treballar bàsicament entorn a aquests realitzadors, encara que al llarg de la seva trajectòria, també va estar a les ordres de mestres com Raoul Walsh (*Sadie Thompson*, 1928), Erich von Stroheim (*Queen Kelly*, 1929), Mervyn LeRoy (*Tonight or never*, 1931) o Leo McCarey (*Indiscreet*, 1931).

Amb Cecil B. DeMille, i una productora com la Paramount —que de forma conjunta amb la Universal, formava el front de poder del primer Hollywood—, Gloria Swanson va rodar un total de sis pel·lícules, en què els seus arguments continuaven marcant-se entre les comèdies romàntiques i els

melodrames, encara que sempre amb una moral en consonància total amb la societat del moment.⁴ Per exemple, a *Don't change your husband* (1919), Swanson es divorciava del seu marit per anar-se'n amb un *playboy*, llavors la seva antiga parella es reformava i recuperava el seu amor. O a *For better, for worse* (*Abnegación*, 1919), un títol en què els dos protagonistes masculins lluitaven per l'amor de l'actriu a la pantalla, amb l'exèrcit i l'honor com a rerefons del film, relacionat de forma molt directa amb l'època, una vegada la Primera Guerra Mundial acabava de finalitzar, i el seu record encara era recent.

A mode de definició, i segons Alberto Boschi a *Significado de un nuevo star system*,⁵ el paper de Gloria Swanson a l'etapa de postguerra americana era el d'una *playmate* provocadora i aparentment transgressora, però que no acaba infringint realment els tabús, i al final es revela perfectament adequada a les virtuts americanes.

L'any 1921, Gloria Swanson canviarà de mentor, i passarà a rodar una sèrie de pel·lícules —fonamentalment drames— amb Sam Wood, conegut amb posterioritat per la seva llarga i fructífera col·laboració amb els germans Marx. Amb *The great moment* (1921), s'inicia una carrera d'un binomi

que destacarà especialment per *Beyond the rocks*⁶ (*Más fuerte que su amor*, 1922), la primera i única participació conjunta en un mateix film de Gloria Swanson i Rodolfo Valentino, dues de les estrelles preferides del gran públic d'aquell temps. Narra la història d'una noia (Swanson), que és obligada a casar-se per conveniència a causa de la greu situació econòmica que travessa la seva família, encara que ella està enamorada del *latin lover* Rodolfo Valentino. Quan el marit, interpretat per Robert Bolder, s'assabenta del fet, decideix anar-se'n, i deixa oberta així la possibilitat que l'amor es consolidi en la jove parella.

La tercera part de la seva filmografia es troba relacionada amb el director Allan Dwan, refutat realitzador que havia treballat a començaments dels vint en una sèrie de pel·lícules d'aventures al costat de Douglas Fairbanks; era per tant una figura de notable importància i influència, i que se'n va encarregar de la part final de la carrera de l'actriu. Els papers interpretats per Gloria Swanson continuaven escapant d'un estereotip establert, i els seus personatges es redefinien pràcticament a cadascuna de les seves pel·lícules. Sobre la resta de títols, destaca un de l'any 1925 com és *Stage struck* (*De la cocina al escenario*, 1925), una comèdia romàntica sobre una parella ambientada als coneguts *diners* del EUA.

A partir de l'any 1925, Gloria Swanson emprendre una carrera en solitari, i s'enrola en la creació de la *Gloria Swanson Pictures Corporation*, amb el suport a la distribució de la *United Artists*, on aconsegueix amb *Sadie Thompson* (*La frágil voluntad*, 1928) un dels èxits més reconeguts de la seva carrera, on interpretava a una ballarina d'un club nocturn, propera al concepte *vamp*. Era un film basat en un relat de William Somerset Maugham titulat *Rain*, que després va tenir altres adaptacions de la mà de Joan Crawford a *Rain* (*Lluvia*, Lewis Milestone; 1932) o Rita Hayworth amb *Miss Sadie Thompson* (*La bella del pacífico*, Curtis Bernhardt; 1953).

En els albors de la dècada dels trenta, Gloria Swanson va debutar al cinema sonor amb el títol *The trespasser* (*La intrusa*, Edmund Goulding; 1929), on va ser nomenada als premis de l'Acadèmia de Hollywood per segona vegada,⁷ encara que tampoc es va alçar en aquesta ocasió amb l'estàtua guanyadora. L'experiència, que a priori semblava positiva, no va satisfer les expectatives dipositades per l'actriu, i poc temps després va abandonar el cinema, per una mescla de pèrdua d'interès i d'expulsió forçosa.

Una vegada establert el so al cinema, innovació tècnica que a l'any 1930 estava plenament instaurada dins el funcionament de la indústria americana, nombroses actrius i actors entraren en una dinàmica decadent iniciada arrel de la nova casuística que es plantejava, i que va provocar una renovació quasi total d'aquesta precursora generació,⁸ que va atorgar a Hollywood una gran part de la seva llegenda de fàbrica de somnis, i que

Gloria Swanson amb Warwick Ward a *Madame Sans-Gêne*

alguns, com Gloria Swanson, no varen trobar un espai adequat per a les seves necessitats i gloriós passat.

La primera fornada de l'*star system* de Hollywood, va rebre un homenatge, com anunciàvem al començament de l'article, de la mà de Gloria Swanson i del talent de Billy Wilder, en una de les autèntiques obres d'art del cinema com és *Sunset boulevard* (1950). Com si es tractés d'una cortesia per part de la història, com si el destí estigués esperant el seu torn, Swanson ens va ensenyar a aquell film fins on pot arribar la malaltia de l'estrellat, quin nivell de bogeria pot assolir i quins traumes pot traspasar la maquinària de l'estrellat cinematogràfic.

Va ser una pel·lícula i una interpretació que ens va mostrar d'una manera manifesta i taxativa com és el cinema que no es veu, com és la vida privada dels seus protagonistes i com són les persones que hi ha darrera dels personatges, com és el cas de Norma Desmond / Gloria Swanson, una antiga estrella del cinema mut oblidada per tothom, i que viu arraconada a la seva vella mansió, enganyada pel seu majordom —que interpreta Eric von Stro-

heim, el director de *Quenn Kelly*—,⁹ i que la manté dins una bombolla de fantasia fent-li creure que el món encara està pendent d'ella, que la gent somia amb les seves interpretacions i amb la seva antiga presència a la pantalla.

La ficció i la realitat es varen donar la mà en una pel·lícula que va representar, a més de tots aquests postulats, la més feroç crítica cap a una indústria i un món on la imatge que es projecta significa benefici, vendes, publicitat, i que, fins l'any 1950, com si es tractés d'un submarí que emergís des de dins del seu propi territori de control, no s'havia vist encara atacada. Gloria Swanson, amb l'ineestimable ajuda de Billy Wilder, es varen encarregar de desmitificar-lo a través d'una pel·lícula, que a més del retrat de l'ocàs de les estrelles i el seu abandonament social, funcionarà eternament com una al·legoria autocrítica i revisionista entorn a la naturalesa innata de Hollywood, i que va establir a més les bases d'un cinema que parlava del propi cinema, dels seus protagonistes, de les seves vides i de les seves misèries, sent Gloria Swanson la originària impulsora d'aquesta tendència, per moments documental, per moments ficció, que al llarg de la història s'ha anat desenvolupant en altres títols,¹⁰ però amb la certesa que mai no s'han presentat amb la força interior que emana va la seva protagonista Norma Desmond, una actriu posseïda per un instint innat, incontrolable, i que depèn del reconeixement d'un públic, d'una crítica o d'un comentari per continuar vivint, per continuar pensant que els seus records realment varen succeir. ■

La reina Kelly

(1) Per una consulta detallada de la història dels precursors cinematogràfics nord-americans, *El cinema americano*, compilació a càrrec de Gian Piero Brunetta. Editorial Giulio Einaudi, Torí, 1999. Volum I, pàgs. 199-257.

(2) Modalitat del gènere de comèdia que implica una exageració, una hipèrbole del càstig físic.

(3) La productora Keystone, propietat de Sennett, va quedar establerta dins l'estructura d'aquest nou estudi.

(4) Una de les primeres mesures adoptades pel nou cinema nord-americà va ser el control de les pel·lícules, tant en el tema referent a l'argument, el tractament de les imatges... en aquell moment imperava a Hollywood una llei impulsada per la *Motion pictures producers and distributors of America* (MPPDA). Per aprofundir *Historia general del cine*, Volum IV: *Amèrica (1915-1928)*. Càtedra, Madrid. Pàgs. 34-35.

(5) A *Historia general del cine*, Volum IV: *Amèrica (1915-1928)*. Càtedra, Madrid. Pàg. 351.

(6) Al 2005, una còpia trobada gràcies a una donació al museu del cine d'Holanda, va permetre recuperar i editar en suport DVD la pel·lícula original, considerada perduda des de pràcticament l'any de la seva estrena. Publicat a *El País*, Fernando de Luis (12-04-2005).

(7) La primera va ser per *Sadie Thompson*, a la primera cerimònia celebrada el 16 de maig a l'any 1929.

(8) Per ampliar, consultar el capítol "Sistema de estrelles", a *Desde la creació al primer sonido. Historia del cine americano / 1 (1893-1930)*. Homero Alsina Thevenet. Laertes, Barcelona, 1993. Pàgs. 103-116.

(9) Com a curiositat, és el film que *Norma Desmond* reproduceix en la sala cinematogràfica de la seva mansió a *Sunset boulevard* (1950). Un dels estudis més complets sobre aquesta pel·lícula el podem trobar en el llibre *Erich von Stroheim y Hollywood*, de l'historiador cinematogràfic Richard Koszarski. Verdoux, Madrid, 1983. Pàgs. 195-237.

(10) Alguns exemples heterogenis van des de *All about Eve* (Eva al desnudo, Joseph L. Mankiewicz; 1950), *Le mépris* (El desprecio, Jean-Luc Godard; 1963), *Barton Fink* (Joel Coen; 1991) fins *The player* (El juego de Hollywood, Robert Altman; 1992) o *Ed Wood* (Tim Burton, 1995).